

Elementary school teacher candidates' opinions on the social studies program regarding its suitability to train problem solving and decision making abilities¹

Z. Nurdan Baysal*

Kader Arkan**

M. Sibel Bağcı***

ABSTRACT. This research aims at outlining the opinions of elementary school teacher candidates on the Primary School Social Studies Teaching Program in relation to Program's suitability to train problem solving and decision making abilities. Problem solving and decision making are parallel abilities since they both have common specifics. In order to realize the Program in practice, it is important for teacher candidates to recognize their abilities on problem solving and decision making. In this research, survey method has been used. Examples are composed of 128 students studying in Marmara University Atatürk Faculty of Education, Elementary Education Department. In this research triple likert type scale which is valid and reliable is used. Data obtained from this research is analysed through arithmetic average, standard dialect, t-test and varyans analysis. According to the results of the survey, teacher candidates consider the Program effective for training problem solving and decision making abilities.

Key Words: Social Studies Teaching Program, thinking skills, problem solving, decision making.

SUMMARY

Purpose and significance: This research aims at outlining the elementary school teacher candidates' opinions on the Social Studies Teaching Program regarding its suitability to train problem solving and decision making abilities. Determining teacher candidates awareness levels toward these skills will be beneficial in assessing educational curriculum and implications.

Methods: Survey method is used in this research. Examples are composed of 128 students who are studying in Marmara University Atatürk Faculty of Education, Elementary Education Department. In this research triple likert type scale which is valid and reliable is used.

Results: While determining the opinions of elementary school teacher candidates on the effectiveness of the on training problem solving and decision making abilities, clauses are given vice versa points and arithmetic average is calculated to be 2,55. Through the t-test analysis, it's discovered there is a significant difference in favour of females, while determining the opinions of the teacher candidates', on the effectiveness of the Social Studies Teaching Program in relation to training problem solving and decision making abilities according to gender ($p < .05$). At the end of t-test analysis, it's found that there isn't a significant difference according to elementary school teacher candidates who review the effectiveness of the Program in relation to training problem solving and decision making abilities of the Social Studies Teaching Program ($p > .05$). At the end of the t-test analysis between the results on opinions of the teacher candidates on the effectiveness of the Social Studies Teaching Program regarding to developing problem solving and decision making abilities and analysing the levels of problem solving and decision making, a significant difference found favour of levels of problem solving and decision making ($p < .05$). Teacher candidate opinions on the effectiveness of the Social Studies Teaching Program in relation to train problem solving and decision making abilities, substantially differ from a factor to develop effectiveness to gain problem solving abilities ($p < .05$).

Discussion and conclusions: The analysis appears that elementary school teacher candidates find the Social Studies Teaching Program effective in means of abilities subject to this research. The teacher candidates who found the Social Studies Teaching Program effective, suggested that the program can develop problem solving and decision making abilities; however the teacher candidates who don't find the Program effective suggest the contrary. This research shows that where elementary school teacher candidates find the Program effective to train these two abilities. The findings of Kan (2006) in his master thesis called "Consideration of Student Opinions on Effects of 5th Grade Lessons on Developing the Abilities Envisaged in the New Elementary Education Program" showed parallelism with the current research. Kan reported that 5th grade students found Social Studies Teaching Program effective in developing problem solving and decision makings skills. In addition, it's confirmed that female teacher candidates find the Social Studies Teaching Program effective in developing such abilities by the outcome of this research and the master thesis conducted by Kan (2006) and the article "Consideration of Math Teacher Candidates' Opinions on Application of Teaching on Students" drafted by İnan and Özgen (2008). The result in the article called "Consideration of School Teachers' Ability to Gain Thinking Methods in Social Studies Lessons" drafted by Gelen (2002) shows the teacher candidates find themselves effective on training these two abilities.

¹This article is envisaged in order to be presented at the IV. Social Science Education Meeting.

* Ass. Prof. Dr. Z. Nurdan BAYSAL, Marmara University, Atatürk Eğitim Faculty, Primary School Department, nurdanbaysal@hotmail.com

** Kader ARKAN, Teacher. Primary School of Teacher Melahat Hüdai Gürbüz, kaderarkan@gmail.com

*** M. Sibel BAĞCI, Marmara University Enstitute of Educational Sciences, msb_22@hotmail.com

Sınıf öğretmenliği programı öğretmen adaylarının sosyal bilgiler programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine yönelik görüşleri¹

Z. Nurdan Baysal*

Kader Arkan**

M. Sibel Bağcı***

ÖZ. Bu araştırmanın amacı, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemini Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 128 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak üçlü likert tipi bir ölçek geliştirilerek geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Elde edilen veriler aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi ve varyans analizi teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Bulgulara göre sınıf öğretmeni adayları İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmada etkili bulmuşlardır.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, düşünme becerileri, problem çözme, karar verme.

GİRİŞ

Sosyal bilgiler hemen her alanda değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Sönmez, 1997; Doğanay, 2004). Sosyal bilgiler öğretiminin genel amacı, etkin yurttaş ve bireyler yetiştirmektir (Barth, 1991; Evans & Brueckner, 1990). Etkin bireylerde bulunması gereken iki temel beceri, doğru ve mantıklı karar alma ve problem çözmedir (Baysal ve Öztürk, 2007). Bu anlamda sosyal bilgiler dersi öğrencilere düşünme becerilerinin kazandırılabilceği en uygun zemine sahiptir.

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda *düşünme becerilerine* özel bir önem verilmiştir. Programda öğrenciye doğrudan kazandırılması gereken beceriler şunlardır: Eleştirel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, iletişim becerisi, araştırma becerisi, *problem çözme becerisi*, *karar verme becerisi*, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, girişimcilik becerisi, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, gözlem becerisi, mekân algılama becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi, sosyal katılım becerisi ve empati becerisi (MEB, 2005).

Beceriler diğer ülkelerde de üzerinde önemli bir biçimde durulan konulardan birisidir. Nitekim, ASCD (Association For Supervision and Curriculum Development/ABD Program Geliştirme ve Denetleme Kurumu) tarafından altmış önemli araştırmacı ve eğitimcinin yardımıyla 1991 yılında hazırlanan "Developing Minds: A Resource Book for Teaching Thinking" adlı çalışmada düşünme becerileri olarak eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri kabul edilmiştir (akt. Kaya, 2008). Bruning, Schraw & Ronning (1995: 204) de düşünme türleri ve becerilerini ASCD ile benzer şekilde sıralamışlardır (akt. Kürüm, 2002). Presseisen (1985), bu sınıflamaya *temel becerileri* ekleyerek düşünme becerilerini beş maddede toplamıştır (akt. Kaya, 2008). Beyer (1998) ise düşünme becerilerini üç düzeyde ele almıştır. Bunlar; (i) problem çözme, karar verme ve kavramsallaştırma becerileri, (ii) eleştirel düşünme becerileri ve (iii) bilgiyi işleme becerileridir. Beyer (1998)'in sıralamasında karar verme ve problem çözmeyi aynı kategori içinde ele alması da dikkat çekicidir (akt. Doğanay, 2004).

D'Zurilla & Goldfried (1971), problem çözme sürecini tanımlanabilen aşamalara ayırmıştır. Bunlar; (i) genel yaklaşım, (ii) problemin tanımlanması, (iii) seçeneklerin yaratılması, (iv) karar verme ve (v) değerlendirmedir. Schuncke (1988) ise problem çözme yaklaşımlarını (i) keşif modeli, (ii) araştırma modeli ve (iii) karar verme modeli olarak sınıflandırmıştır. Görüldüğü gibi D'Zurilla & Goldfried karar vermeyi problem çözme sürecinin dördüncü basamağı olarak betimlerken, Schuncke karar vermeyi problem çözenin üç modelinden biri olarak tanımlamıştır. Düşünme becerileri ile ilgili tanımlamalara bakıldığında problem çözme ve karar verme becerilerinin

¹ Bu makale IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi'nde sunulmuştur.

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, nurdanbaysal@hotmail.com

** Öğretmen., Öğretmen Melahat Hüdaî Gürbüz İÖO, kaderarkan@gmail.com

***Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, msb_22@hotmail.com

ortak noktalar açısından oldukça paralel olduğu görülmektedir. Her iki beceri de bireyin kendi belirlediği ve değerlendirdiği alternatifler içinden, yerine getirmek için seçim yaptığı karmaşık süreçler olarak ifade edilmektedir (Güçray, 2001).

Problem çözme, iç ya da dış istekler ya da çağrılara uyum sağlamak amacı ile davranışsal tepkilerde bulunma gibi bilişsel ve duygusal işlemleri bir hedefe yönlendirmek olarak ele alınmaktadır (Heppner, 1978: 366). Köken (2003: 57)'in de belirttiği gibi düşünme problemle başlar, dolayısıyla problem çözme, düşünme becerilerini geliştiren önemli bir süreçtir. Kabadayı (1992), problem çözme sürecinin hem zihinsel bir faaliyet ya da beceri hem de eğitimde teknik ya da yöntem olduğunu belirtmiş ve problem çözme sürecinin eğitimde alabileceği boyutları değerlendirmiştir. O'na göre problem çözme; (i) bilişsel bir özellik ya da davranış, (ii) duyuşsal özellik ve (iii) bir yöntem bir yaşantıdır.

Problem çözme sürecinin temel amacı; problemle karşılaşan bireyin, bozulan iç dengesinin yeniden sağlanması şeklinde ifade edilebilir. Karar verme ise elde olanlar arasından objektif ve alternatif yollar deneyerek zekice seçimler yapmaktır (Gömlüksiz ve Kan, 2007). *Karar verme*, bir ihtiyacı karşılamak amacıyla var olan seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesi olarak tanımlanabilir (Güçray, 2001: 55). Euli (1988: 263) ise karar vermeyi, bireylerin sorunla karşılaştıklarında sorunu dikkatle gözden geçirmesini (tanımlama), sonucu önceden tahmin etmesini ve en iyi çözüm yolunu bulmasını kapsayan bir süreç olarak tanımlamıştır (akt. Gelen, 2002: 103).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda vurgulanan boyutlar özellikle kazanım, beceri, değer ve etkinliklerdir. Bu araştırmaya konu olan becerilerin geliştirilmesi açısından 2005'den bu yana bir gelenek oluşturulabilmiş midir? Türkiye'de alan yazın incelendiğinde programın uygulanma süreci beş yılı geçmesine rağmen beceriler boyutu ile ilgili yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekicidir. Ayrıca programın düşünme becerileri boyutuyla ilgili öğretmen adaylarının örneklem olarak kullanıldığı çalışmalar yok denecek kadar azdır. Programı inceleme olanağı bulan ve sisteme yakın bir tarihte girme olasılığı olan öğretmen adaylarının programda yaşamsal öneme sahip problem çözme ve karar verme becerileri açısından farkındalık düzeylerine bağlı olarak programı nasıl değerlendirdiklerinin belirlenmesi ihtiyacından dolayı böyle bir araştırma yapılmıştır.

Araştırmanın amacı, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşleri;
 - cinsiyete,
 - 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı inceleme durumuna,
 - problem çözme ve karar verme basamaklarını irdeleme durumuna,
 - problem çözme ve karar verme becerilerini kazandıracak etkinlik geliştirebilme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2008). Bu araştırmada sınıf öğretmenleri adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine yönelik görüşleri belirlenmeye çalışıldığı için tarama modeline uygundur.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı'nda öğrenim gören 600 öğretmen adayından oluşmaktadır. Örneklemine ise Marmara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programı üçüncü sınıfta öğrenim gören 150 öğretmen adayından 128'i oluşturmaktadır. Örneklemde üçüncü sınıf öğretmen adayları ile çalışılmasının nedeni lisans programında yer alan derslerde ilköğretim programını incelemeye yönelik çalışmaların yoğunlukta olmasıdır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma örnekleminin cinsiyet, sosyal bilgiler öğretim programını, problem çözme ve karar verme basamaklarını inceleme ve etkinlik geliştirebilme durumu değişkenlerine göre frekans dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kız	77	60,2
Erkek	51	39,8
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı İnceleme Durumu	f	%
Evet	93	72,7
Hayır	35	27,3
Problem Çözme ve Karar Verme Basamaklarını İnceleme Durumu	f	%
Evet	90	70,3
Hayır	38	29,7
Problem Çözme Etkinlik Geliştirebilme Durumu	f	%
Evet	84	65,6
Kararsızım	40	31,3
Hayır	4	3,1
Karar Verme Etkinlik Geliştirebilme Durumu	f	%
Evet	80	62,5
Kararsızım	43	33,6
Hayır	5	3,9
Toplam	128	100,0

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının (N=128), % 60,2'si (n=77) kız, % 39,8'i (n=51) erkektir. Araştırma örnekleminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı inceleme değişkenine göre % 72,7'si (n=93) 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı incelemiş, % 27,3'ü (n=35) programı incelememiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, % 70,3'ü (n=90) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan problem çözme ve karar verme basamaklarını incelemiş, % 9,7'si (n=38) basamakları incelememiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, % 65,6'sı (n=84) problem çözme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebileceğine inanmakta, % 31,3'ü (n=40) problem çözme becerisi ile ilgili etkinlik geliştirebilmek konusunda kararsız kalmakta, % 3,1'i (n=4) problem çözme becerisi ile ilgili etkinlik geliştirebileceğine inanmamaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, % 62,5'i (n=80) karar verme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebileceğine inanmakta, % 33,6'sı (n=43) karar verme becerisi ile ilgili etkinlik geliştirebilmek konusunda kararsız kalmakta, % 3,9'u (n=5) karar verme becerisi ile ilgili etkinlik geliştirebileceğine inanmamaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılmak üzere veri toplama aracı hazırlanırken konu ile ilgili kaynak taraması yapılmış ve araştırmacılar tarafından maddeler oluşturulmuştur. Kapsam geçerliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan

biri uzman görüşüne başvurmak (Büyüköztürk, 2008: 162) olduğundan hazırlanan maddeler önce uzman görüşüne sunulmuştur. Ölçek maddeleri gerek kapsam gerekse ifade özellikleri açısından incelenmiş, gelen görüş ve eleştiriler doğrultusunda, yeniden gözden geçirilmiş, çeşitli değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır. Veri toplama aracında yer alan her bir maddenin gerçekleşme düzeyini belirlemek için '*etkili (3)*', '*az etkili (2)*' ve '*etkisiz (1)*' dereceleri kullanılmıştır. Veri analizinde kullanılan aritmetik ortalamaların yorumlanmasında; **1,00-1,66** arasındaki ortalama değerlerin '*etkisiz*', **1,67-2,33** arasında bulunanların '*az etkili*' ve **2,34-3,00** arasında yer alanların ise '*etkili*' derecesinde değer taşıdığı kabul edilmiştir. Bu düzey aralıkları ölçekte bulunan seçeneklere verilen en düşük değer olan 1 ile en yüksek değer olan 3 arasındaki seri genişliğinin seçenek sayısına bölünmesiyle elde edilmiştir. Ters maddeler için puanlama ters yapılmıştır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri için hazırlanan deneme ölçeği 100 öğretmen adayına uygulanmıştır. Geçerliği test etmede faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen verilerin faktör analizi yapılmaya uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri hesaplanmış ve ,905 bulunmuştur.

Korelasyon matrisinin birim matrisi olup olmadığını test etmek amacıyla Barlett's Testi (Barlett Test of Sphericity) yapılmış ve ,000 değeri bulunmuştur. Bu sonuçlara dayanılarak yapılan faktör analizinde 30 madde olan deneme ölçeği 17 maddeye düşmüş ve üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Üç faktörün özdeğerleri 1'den büyüktür. Birinci faktörün özdeğeri 7,323 ikinci faktörün özdeğeri 1,119 üçüncü faktörün özdeğeri ise 1,096 bulunmuştur. Toplam varyansın % 56,875'i bu alt boyutlar tarafından açıklanmaktadır. Birinci faktör toplam varyansın % 19,666'sını, ikinci faktör % 38,846'sını ve üçüncü faktör toplam varyansın % 56,875'ini açıklamaktadır. Bu faktörlerde yer alan değişkenleri tespit etmek için döndürme işlemi yapılmıştır. Bu işlem varimax metoduyla gerçekleştirilmiştir. Döndürme işlemi sonucunda oluşan faktör matrisi incelenerek faktörlerde yer alan değişkenler ve faktör yükleri belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. “*Öğretmen adaylarının problem çözme ve karar verme becerileri açısından sosyal bilgiler öğretim programını değerlendirme ölçeği*”nin maddelerine ilişkin faktör yükleri

Faktör	İlgili Değer	Faktör Yüğü
Faktör 1	M27	,800
	M29	,753
	M19	,651
	M13	,630
	M1	,542
	M7	,527
Faktör 2	M6	,732
	M14	,723
	M20	,708
	M21	,528
	M11	,554
Faktör 3	M18	,551
	M15	,783
	M12	,753
	M5	,606
	M10	,587
	M8	,556

Bir sonraki adımda güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bu analiz, faktörlerin kendi içerisindeki güvenilirliğini test etmek amacıyla uygulanmıştır. Daha sonraki adımda Çoklu Korelasyonların Karesi ve Düzeltmiş Madde Toplamlarının Korelasyonu değerleri incelenmiştir. Düzeltmiş madde korelasyon değeri 0,10'un altında, çoklu korelasyonların karesi 0,20'nin altında olan değer bulunmamıştır. Güvenilirlik analizi uygulanırken, Cronbach-Alpha katsayısı ,916 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak çalışmamızdan elde edilen bulgular ışığında “*Öğretmen Adaylarının Problem*

Çözme ve Karar Verme Becerileri Açısından Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Değerlendirme Ölçeği”nin geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Verilerin Çözülmesi

Araştırma sonucunda elde edilen nicel veriler SPSS for Windows istatistiksel paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir.

BULGULAR

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen aday görüşleri Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal bilgiler öğretim programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen aday görüşleri

Madde	\bar{x}	ss
1. Öğrencilerin problemle ilgili bildiklerini sorgulamalarını sağlar.	2,71	,520
2. Öğrencilerin ihtiyaç duydukları bilgiye nasıl ulaşacaklarını öğrenmelerini sağlar.	2,55	,638
3. Öğrencilerin problem çözerken değişik yollar üretmelerini sağlar.	2,62	,615
4. Öğrencilerin çalışmalarını dolayısıyla yaşamlarını nasıl planlayacaklarını anlamalarını sağlar.	2,48	,675
5. Öğrencilerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarını sağlar.	2,52	,687
6. Öğrencilerin karşılaştıkları problemleri çözmeleri konusunda kendilerine güvenmelerini sağlar.	2,63	,559
7. Öğrencilerin problem çözerken başarısız olduklarında başarısızlıklarının nedenlerini bulmalarına yardımcı olur.	2,50	,602
8. Öğrencilerin bir problemin farklı çözüm yollarını düşünüp kendilerine en uygun olanını belirlemelerini sağlar.	2,53	,687
9. Öğrencilerin karşılaştıkları problemle ilgili olarak ayrıntılı bir şekilde düşünmelerini sağlar.	2,48	,640
10. Öğrencilerin bir problemin çözüm yollarını belirlerken ulaşabilecekleri sonuçları düşünmelerini sağlar.	2,58	,623
11. Öğrencilere karşılaştıkları bütün problemlerde yeterli zaman ve çaba harcayarak bu problemleri çözebilecekleri öğretilir.	2,50	,664
12. Öğrencilerin bir problemin çözüm yolunu karşılaştıkları farklı problemler için kullanabilmelerini sağlar.	2,53	,614
13. Öğrencilerin verdikleri kararların başkalarını ne yönde etkileyeceğini düşünmelerine yardımcı olur.	2,44	,696
14. Öğrencilerin karar verirken çevresindekilere danışmalarını sağlar.	2,61	,578
15. Öğrencilerin karar verecekleri konuyu tam olarak anlamaları gerektiği öğretilir.	2,55	,625
16. Öğrencilerin bir konu ile ilgili verecekleri farklı kararların ne gibi sonuçlar doğuracağını tahmin etmelerini sağlar.	2,58	,635
17. Öğrencilerin verdikleri kararı nasıl uygulayacaklarını düşünmelerini sağlar.	2,54	,626
Toplam $\bar{x} = 2,55$		

Tablo 3 incelendiğinde tüm maddelerin ortalamalarının 2,34-3,00 değerleri arasında yer aldığı görülmektedir. Bu değerler arasında en yüksek ortalamaya sahip madde (M1) “Öğrencilerin problemle ilgili bildiklerini sorgulamalarını sağlar.” ifadesi iken en düşük ortalamaya sahip madde (M13) “Öğrencilerin verdikleri kararların başkalarını ne yönde etkileyeceğini düşünmelerine yardımcı olur.” ifadesidir. (M4) “Öğrencilerin çalışmalarını

dolayısıyla yaşamlarını nasıl planlayacaklarını anlamalarını sağlar.” ve (M9) “Öğrencilerin karşılaştıkları problemle ilgili olarak ayrıntılı bir şekilde düşünmelerini sağlar.” ifadelerinin ortalama değeri 2,50’nin altında olmakla birlikte diğer tüm maddelerin ortalama değerinin 2,50’nin üstünde olması dikkat çekicidir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin olarak araştırmaya katılan öğretmen adayları (N=128), Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nı problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmada etkili bulmuşlardır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile cinsiyet değişkenleri arasındaki bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretim programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile cinsiyet değişkenleri arasındaki bağımsız örneklem t-testi analizi

	\bar{x}	N	ss	Levene’s Test(p)	t	sd	p
Kız	45,17	77	6,38	,102	3,542	98,99	,001
Erkek	40,80	51	7,11				

Tablo 4’e göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile cinsiyet arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre kız öğretmen adaylarının lehine manidar bir farklılık tespit edilmiştir ($p < .05$).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile programı inceleme durumu arasındaki bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5: Sosyal bilgiler öğretim programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile programı inceleme durumu arasındaki bağımsız örneklem t-testi analizi

	\bar{x}	N	ss	Levene’s Test(p)	t	sd	p
Evet	44,06	93	6,80	,177	1,63	57,53	,108
Hayır	41,74	35	7,30				

Tablo 5’e göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile programı inceleme durumu arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre manidar bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile problem çözme ve karar verme basamaklarını irdeleme durumu arasındaki bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçları Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretim programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile problem çözme ve karar verme basamaklarını irdeleme durumu arasındaki bağımsız örneklem t-testi analizi

	\bar{x}	N	ss	Levene’s Test(p)	t	sd	p
Evet	44,06	90	6,80	,177	1,63	57,53	,108
Hayır	41,74	38	7,30				

Tablo 6'ya göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen aday görüşleri ile problem çözme ve karar verme basamaklarını irdeleme durumu arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre manidar bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Araştırmaya katılanların problem çözme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilmelerine göre dağılımı Tablo 7a'da görülmektedir.

Tablo 7a. Araştırmaya katılanların problem çözme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilmelerine göre dağılımı

	N	\bar{x}	ss
Evet	84	44,50	6,24
Kararsızım	40	41,05	8,05
Hayır	4	44,75	6,13
Toplam	128	43,43	6,99

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen aday görüşleri ile problem çözme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilme değişkenleri arasındaki varyans analizi Tablo 7b'de görülmektedir.

Tablo 7b. Sosyal bilgiler öğretim programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen aday görüşleri ile problem çözme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilme değişkenleri arasındaki varyans analizi

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplararası	329,72	2	164,86		
Gruplarıçi	5869,65	125	46,96	3,511	,033
Toplam	6199,37	127			

Tablo 7b'ye göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen aday görüşleri, problem çözme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilme faktörüne göre manidar bir şekilde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Programı etkili bulanlar etkinlik geliştirebileceğini, etkili bulmayanlar geliştiremeyeceğini belirtmektedir.

Araştırmaya katılanların karar verme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilmelerine göre dağılımı Tablo 8a'da görülmektedir.

Tablo 8a. Araştırmaya katılanların karar verme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilmelerine göre dağılımı

	N	\bar{x}	ss
Evet	80	44,65	6,26
Kararsızım	43	41,63	7,32
Hayır	5	39,40	11,28
Toplam	128	43,43	6,99

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen aday görüşleri ile karar verme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilme değişkenleri arasındaki varyans analizi sonuçları Tablo 8b'de görülmektedir.

Tablo 8b. Sosyal bilgiler öğretim programının problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri ile karar verme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilme değişkenleri arasındaki varyans analizi

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplararası	339,92	2	169,96		
Gruplarıçi	5859,45	125	46,98	3,626	,029
Toplam	6199,37	127			

Tablo 8b'ye göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğretmen adayı görüşleri, karar verme becerisini kazandıracak etkinlik geliştirebilme faktörüne göre manidar bir şekilde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Programı etkili bulanlar etkinlik geliştirebileceğini, etkili bulmayanlar geliştiremeyeceğini belirtmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın,

- Problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin yapılan analizler sonucunda Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim öğretmen adayları Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı araştırmada konu edilen beceriler açısından etkili bulmaktadırlar.
- Problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşler cinsiyet faktörüne göre farklılaşmaktadır. Kızlar programı araştırmada konu edilen beceriler açısından daha etkili bulmaktadırlar.
- Problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşler programı inceleme durumuna göre farklılaşmamaktadır.
- Problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşler programda yer alan problem çözüme ve karar verme basamaklarını irdeleme durumuna göre farklılaşmamaktadır.
- Problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin görüşler problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırabilecek etkinlik geliştirebilmeye göre farklılaşmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı etkili bulanlar etkinlik geliştirebileceğini, etkili bulmayanlar etkinlik geliştiremeyeceğini belirtmektedir.

Kan (2006)'nın yaptığı “Yeni İlköğretim Programında Öngörülen Becerileri Kazandırmada Beşinci Sınıf Derslerinin Etkilerine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde beşinci sınıf öğrencilerinin yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı kendilerine problem çözüme ve karar verme becerilerini kazandırmak açısından etkili buldukları bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı adı geçen becerileri kazandırmak açısından etkili buldukları sonucu ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Kan (2006)'ın çalışmasında sözü geçen becerilerin kazandırılmasında kız öğrencilerin programı daha etkili bulduğuna yönelik elde ettiği sonuç, bu çalışmanın kız öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı erkek adaylara oranla daha etkili bulması sonucuna ile de örtüşmektedir.

İnan ve Özgen (2008) 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yaptıkları “Matematik Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Sürecinde Öğrencilere Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı makalesinde matematik öğretmen adayları düşünme becerilerini kazandırmada *çok düzeyde* kendilerini yeterli bulmalarının yanında, kız öğretmen adayları düşünme becerilerini kazandırmada kendilerini *daha yeterli* görmüşlerdir.

Gelen (2002)'in de “Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi” başlıklı makalesinde elde ettiği problem çözüme ve karar verme becerisinin kazandırılmasına ilişkin anket verilerinde öğretmenlerin kendilerini *yeterli* buldukları sonucu, bu çalışmanın öğretmen adaylarının adı geçen becerileri kazandırmak için etkinlik geliştirebilecekleri bulgusunu destekler

niteliktedir. Fakat Gelen (2002)'in ayrıca yaptığı gözlemlerde elde ettiği öğretmenlerin problem çözme becerisini kazandırmada *yetersiz*, karar verme becerisini kazandırmada *tamamen yetersiz* oldukları sonucu oldukça düşündürücüdür.

Özdemir (2006), “Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretmenleri ile çalışmıştır. Araştırmanın sonunda sosyal bilgiler dersinin sorun çözme ve karar verme becerilerini kazandırmada *kısmen yeterli* olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özdemir'in bu bulgusu sınıf öğretmeni adayları ile yapılan bu çalışmanın Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın araştırmaya konu olan becerilerin kazandırılmasında etkili olduğu sonucu ile ilişkilendirildiğinde, programın uygulama boyutunda becerilerin kazandırma etkililiğinin azaldığı düşüncesine götürmektedir.

Elde edilen bu bulgular ışığında uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik olarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Türkiye’de bulunan tüm eğitim fakültelerinin lisans programlarına düşünme becerileri dersi seçmeli olarak konmalı, böylece beceriler konusunda kendini yeterli görmeyen öğretmen adaylarının donanımlı yetiştirmeleri sağlanmalıdır.
- Eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarının aldıkları tüm derslerde problem çözme ve karar verme becerisini geliştirecek şekilde yetiştirmeleri için olanaklar sunulmalı, erkek öğretmen adaylarının araştırmada konu edilen beceriler açısından programı neden yetersiz bulduklarına yönelik irdellemelerde bulunulmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere problem çözme ve karar verme becerilerinin kazandırılmasını sağlayacak etkinlik geliştirebilme eğitimi verilmelidir. Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması çalışmalarının beceriler açısından daha verimli olmasına katkı sağlanmalıdır.

Elde edilen bu bulgular ışığında araştırmacılara yönelik olarak da şu önerilerde bulunulabilir:

- Düşünme becerilerine yönelik gözlem ile desteklenen yeni araştırmalar yapılabilir.
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan düşünme becerilerine ilişkin müfettişlerin, okul yöneticilerinin ve velilerin görüşleri alınarak, farklı bakış açılarıyla programın etkililiği değerlendirilebilir.
- Öğretmen adayları ile yapılan bu çalışma öğretmenlerle tekrarlanarak, kuram ve uygulama boyutlarında programın etkililiği belirlenmeye çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Barth, J. (1991). *Elementary and junior high/middle school social studies curriculum activities and materials*. Third Edition. Lanham: University Press of America, Inc.
- Baysal, Z. N. ve Öztürk, C. (2007). Sosyal bilgiler öğretiminde süreç odaklı öğretim yaklaşımı: Probleme dayalı öğrenme. A. Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Ed.), *İlköğretim çağına genel bir bakış* içinde (s. 265-278). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 16-44). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- D’Zurila, T. & Goldfried, M. (1971). Problem solving behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology*, 18, 45-47, [Online]: <http://www.sanalpsikolog.com/ProblemCozmeBecerisi.doc> web adresinden 19 Temmuz 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Evans, J. M. & Brueckner, M. M. (1990). *Elementary social studies, teaching for today and tomorrow*. Massachusetts: Allyn and Bacon, A Division of Simon & Schuster, Inc.
- Gelen, İ. (2002). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerilerini kazandırma yeterliklerinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 100-119.
- Gömlüksiz, N. ve Kan, A. Ü. (2007). İlköğretim 5. sınıf Türkçe dersi öğretim programının problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 51-63.
- Güçray, S. S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının özsayı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 106-121.

- Heppner, P. (1978). A Review of the problem solving literature and it's relationship to the counselling process. *Journal of Counselling Psychology*, 25, 366-375.
- İnan, Ç. ve Özgen, K. (2008). Matematik öğretmen adaylarının öğretmen uygulaması sürecinde öğrencilere yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(25), 39-54, [Online]: www.esosder.org adresinden 10 Temmuz 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Kabadayı, R. (1992). Problem çözme süreci, gereği ve eğitimdeki boyutları. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, 146, 32-33, [Online]: <http://www.sanalpsikolog.com/ProblemCozmeBecerisi.doc> adresinden 25 Temmuz 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Kan, A. Ü. (2006). Yeni ilköğretim programında öngörülen temel becerileri kazanmada 5. sınıf sosyal bilgiler ve Türkçe derslerinin etkilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi (Diyarbakır İl Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, B. (2008). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik öz yeterliklerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köken, N. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde problem çözme becerilerinin çoktan seçmeli testlerle ölçülmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4(2), 55-68.
- Kürüm, D. (2002). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim program ve kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özdemir, D. (2006). Sosyal bilgiler dersinin düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Schuncke, G. M. (1988). *Elementary social studies: knowing, doing, caring*. NewYork: Macmillan Publishing Company.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.